

Otázka: Dopravní služby

Předmět: Cestovní ruch a průvodcovství

Přidal(a): gugugu

Doprava zajišťuje přepravu cestujících z místa jejich trvalého bydliště do místa přechodného bydliště, a je tak spojená s uspokojením jednotlivých potřeb účastníků CR

Vztah mezi CR a dopravou je vzájemně podmiňující, což znamená, že rozvoj nových forem a druhů CR vyvolává zároveň i nové požadavky na rozvoj nových forem, kvalitu a přepravní kapacitu a také na rozvoj a rekonstrukci dopravní sítě.

Doprava prodělala za posledních 100 let obrovský rozvoj. V současné době mají jednotlivé druhy dopravy spojené s CR rozdílný význam a postavení. Na dlouhé a střední vzdálenosti se nejvíce prosazuje letecká doprava, na krátké vzdálenosti dominuje silniční doprava, především pak osobní automobilová doprava, a to jak v domácí, tak i v mezinárodní turistice. Železniční doprava hraje méně významnou roli, nicméně s novými technologiemi její význam do budoucna bude znovu stoupat. Je perspektivní především v Evropě.

- Dopravní služby budou i nadále hrát vedoucí úlohu v CR.
- Ostatní druhy dopravy se považují za doplňkové.
- Z hlediska CR bude i v budoucnu dominovat letecká doprava.

Rozvoj a limity rozvoje dopravy

Doprava v současném systému CR působí **silně ambivalentně** – vedle pozitivních přínosů působí také značně negativně. Na jedné straně je silným impulsem pro rozvoj CR do nových, doposud turisticky nevyužívaných oblastí, na straně druhé však její rozvoj přináší řadu negativních jevů, z nichž některé jsou limitující pro další rozvoj turismu ve světě.

Limity rozvoje dopravy:

- Překrvenost dopravního systému – dopravní špičky = zpomalení až zastavení dopravního systému = vliv na čas přepravy a růst energetických výdajů
- Bezpečnost a jistota přepravy – základní požadavek pro rozvoj CR = zvýšená pozornost = preventivní opatření
- Ohrožení životního prostředí – „kanibalizační efekt“ vede k rychlému zavádění ekologicky méně tvrdých forem dopravy
- Sezónnost – uspokojit poptávku v sezóně vede k vytváření přepravních nadkapacit, které je obtížné vytěžovat v mimosezóně

Členění dopravy

- Dopravní systém z několika pohledů.

Hlediska členění:

- **druh dopravního prostředku:**
 - letecká
 - železniční
 - silniční
 - vodní
 - ostatní (vertikální, městská, cyklodoprava)

- **teritoriální** – vnitrostátní a mezinárodní
- **periodicita** – pravidelná a nepravidelná
- **sezónnost** – celoroční a sezónní

Mezinárodní doprava = mezinárodní dohody, předpisy a směrnice

Vnitrostátní doprava = upraveno Občanským zákoníkem – smlouva o přepravě mezi dopravcem a zákazníkem zakládá povinnost dopravce dopravit včas a řádně cestujícího do místa určení na základě dopravní ceniny, která opravňuje cestujícího k nastoupení cesty.

Pravidelná přeprava = rozsah a charakter služeb – přepravní řád (práva cestujících v případě, že přeprava nebyla provedena včas, vznikla škoda na zdraví nebo na zavazadlech společně s ním nebo na zavazadlech dopravovaných odděleně.

Přepravní tarify = pro určení cen dopravních služeb a souboru přepravních podmínek (sazby se odvozují od přepravní vzdálenosti, kvality poskytovaných služeb a dalších sociálních aspektů)

Terminologie = základní odborné pojmy

Letecká doprava

- nejrychleji se rozvíjející obor dopravy, nová dimenze cestování – bezpečně, pohodlně, rychle + neustálá poptávka po nových destinacích = efektivní čas pro turisty
- denně ve světě několik desítek tisíc dopravních spojení
- větší počet cestujících na střední a velké vzdálenosti
- silná tendence ke slučování leteckých dopravců do nadnárodních aliancí, které ovládají světovou leteckou dopravu; např.:
 - **Oneworld** v čele s leteckými společnostmi British Airways a American Airlines
 - **Qualiflyer**, kterou vede Swissair
 - **Star Alliance** v čele s německou Lufthansou a United Airlines
 - **Wings** s nizozemskou KLM, americkou NorthWest a Continental Airlines a Alitalíí
 - **Sky Team** tvořené Air France a americkou Delta Airlines s ČSA

Existují i malé regionální letecké společnosti - využívají pružněji poptávku po přepravních službách.

Vznik „levných“ leteckých společností - low cost (nízkonákladovky) airlines např. **Smart Wings, Low Fare Airlines, Wizz air, Ryan air, Air One, Easy Jet, Go** - omezují rozsah služeb na úkor ceny letenky.

ČSA - České aerolinie

- národní dopravce, tj. nejvýznamnější dopravce v zemi
- pravidelná doprava i charterová doprava
- r. 1923 - založeny Československé aerolinie (ČSA) jako jedna z prvních civilních leteckých společností na světě
- r. 1929 - ČSA členem IATA (International Air Transport Association)
- r. 1939 - přerušení činnosti kvůli okupaci Československa
- r. 1945 - jediný národní letecký přepravce v Československu
- r. 1962 - první transatlantický let na trase Praha - Havana
- r. 2000 - vstup do aliance Sky Team

Druhým dominantním dopravcem v ČR Travel Service.

Lety pravidelné, partcharterové, charterové.

Výhody letecké dopravy

- rychlost - zejména na střední a delší přepravní vzdálenosti
- pohodlnost a kultura cestování (odstupňováno v závislosti na letové třídě)
- široké spektrum poskytovaných služeb a jejich vysoký standard (audiovizuální programy, služby „free shops“, nápojový a jídelní servis, handling apod.)
- velká kapacita přepravovaných osob
- bezpečnost přepravy - na 100tisíc přepravených osob se udává pouhých 0,03 smrtelných nehod

Nevýhody letecké dopravy

- strach z létání
- vysoké provozní náklady
- relativně vyšší cena (taxy a příplatky)
- negativní vliv na životní prostředí (zplodiny, nadměrný hluk, zábor půdy)
- velká vzdálenost letišť od center měst a od turistických center (zvýšené nároky na čas strávený před a po vlastním letu)
- menší hustota dopravní sítě v porovnání s ostatními druhy dopravy, tj. snížená přístupnost pro část cestujících

Současná opatření pro snížení negativ:

- snížení jednotkové spotřeby paliva = méně zplodin
- nová konstrukce letadel = zvýšení bezpečnosti, snížení hluku
- dostupnost řady letišť z center měst
- zrychlení a zdokonalení způsobu odbavení cestujících

Materiální základna letecké dopravy

- **Letadla**
- **Letiště**
- **Letové cesty - letecké linky**

Letadla

- ve vzdušném prostoru stovky typů letadel nejrůznější konstrukce, stáří i technické úrovně

Podle velikosti:

- malá s přepravní kapacitou do 10 osob (aerotaxi)
- střední s přepravní kapacitou do 100 osob
- velká s přepravní kapacitou od 101 do 250 osob
- velkokapacitní s přepravní kapacitou nad 250 osob

Podle maximální délky doletu:

- s krátkým doletem od 150 do 1 000 km
- se středním doletem od 1 001 do 3 000 km
- s dlouhým doletem nad 3 001 km

Přepravní třídy

- liší se kvalitou a úrovní pozemních a přepravních služeb a cenou

ČSA používají tyto letové třídy:

First class category (kategorie první třídy)

- R.....Supersonic
- P..... First Class Premium
- F..... First Class
- Business class category (kategorie obchodní třídy)
- J..... Business Class Premium
- C..... Business Class
- D, ZBusiness Class Discounted
- Economy/Coach class category (kategorie ekonomické třídy)
- W.....Economy/Coach Premium
- S,Y.....Economy/Coach (travel class)
- B,H,K,L,M,I,Q,T,VEconomy/Coach Discounted

Letiště

Pro civilní letectví se používají:

- mezinárodní veřejná letiště (v ČR Praha – Letiště Václava Havla, Brno-Tuřany, Ostrava Mošnov – Letiště Leoše Janáčka, Karlovy Vary, Pardubice) – jsou spravována Českou správou letišť
- mezinárodní neveřejná letiště
- vojenská letiště se smíšeným provozem
- letiště aeroklubů

Vybavení:

dráhové systémy – vzletové a přistávací dráhy, pojezdové dráhy a odbavovací plochy, včetně technického zařízení zabezpečujícího bezpečnost provozu, k nimž patří:

- **a) světelné zabezpečovací zařízení** (osová světla, postranní světelné řady nebo reflexní tyčky, stop příčky ap.)
- **b) radiové zabezpečovací zařízení** (směrové a nesměrové majáky, paprskové radiomajáky)
- **c) měřidla a čidla**, která indikují teplotu, sílu větru, dohlednost, množství vody na vzletové a přistávací dráze apod.
- **d) služby hasičů** – záchranná požární služba
- **e) služby tzv. biologické ochrany letiště** (ochrana před srážkou letadla s volně žijícími ptáky)

Další vybavení letišť:

- **terminál pro odbavení cestujících a nákladu**
- **vybavení pro řízení letového provozu**
- **objekty pro technický servis letadel**

Světová letiště jsou sdružena do Mezinárodní rady letišť (ACI, Airport Council International).

Nejfrekventovanějšími světovými letišti jsou americká letiště

Hartsfield – Atlanta

O'Hara v Chicagu (až 100 mil. odbavených cestujících ročně)

Největším evropským letištěm je londýnské Heathrow před Charles de Gaulle v Paříži a Frankfurtem n. M.

(pro srovnání v r. 1925 bylo největším letištěm berlínský Tempelhof s roční kapacitou 10 tisíc cestujících).

Letové cesty - letecké linky

- jsou tvořeny pomyslnou čarou, která protíná atmosféru v určených koridorech s výškovým a topografickým vymezením dráhy letu
- je tvořena vzletovými a přistávacími plochami, tzv. nácestnými body včetně kontrolních pozemních bodů, radiovým zařízením a světelnými majáky
- od přímé trasy se letové cesty v řadě případů odklánějí z důvodů politických, vojenských, orientačních apod.
- běžné letové cesty kopírují zemský povrch ve výšce přibližně 10 000 metrů

Služby letecké dopravy

- **široký komplex pozemních a přepravních služeb před, během a po skončení letu:**

Informační a prodejní služby

- o letovém spojení, o volných místech, rezervace a prodej dopravních cenin; zajišťují dopravci, prodejci - CK; systém letištních informací je představován osobními informačními službami, informačními tabulemi a panely a rozhlasem; informace z letových řádů v tištěné nebo elektronické podobě
- **Služby pozemní dopravy** - na a z letiště, mezi letišti a mezi letištními terminály, k jednotlivým letadlům a mezi nimi; patří sem také služby rent a car
- **Služby spojené s odbavením cestujících a jejich zavazadel** - úschova zavazadel, příjem cestujících a jejich zavazadel, doprodej volných míst v letadle, služby pro cestující za zvláštních podmínek (nemocní, invalidní, doprovázení), služby pro VIP, služby

tranzitním cestujícím + pasové, vízové a celní služby

- **Obchodní a prodejní služby** – stravovací a ubytovací služby, prodej zboží (duty free shops=bezcelní obchody), prodej denního tisku a tabáku apod.
- **Směnárenské služby** – při příletu i v prostorách tranzitu
- **Zdravotnické a hygienické služby** – péče o zdraví v případě náhlých a neočekávaných zdravotních příhod, prevence proti přenosu infekčních a nakažlivých chorob (kontrola očkovacích průkazů)
- **Palubní služby během letu** – občerstvení, prodej zboží, poskytování informací včetně denního tisku a propagačních materiálů, audiovizuální služby apod.
- **Provozní služby** – **a) spojené s provozem letiště** – technický provoz letiště, hasiči, biologická ochrana, řízení letového provozu, obsluha a provozování radarů, bezpečnostní služba; **b) spojené s odbavením cestujících** – handlingové společnosti – přeprava zavazadel po letišti, technické a organizační odbavení cestujících na letišti apod.

Letový řád

- rozsah práv a povinností cestujících při letecké přepravě
- platné ve vnitrostátní a mezinárodní pravidelné přepravě
- předem sestavený časový plán letů na určité období – letní a zimní odděleně pro vnitrostátní a mezinárodní přepravu

Mezinárodního sdružení leteckých dopravců (IATA).

- Cílem **IATA** je vytvářet vhodné obchodní podmínky pro mezinárodní leteckou dopravu; za ČR jsou jediným členem ČSA (sídlem společnosti je kanadský Montreal)
- ABC World Airways Guide = přehled o všech spojích leteckých dopravců sdružených v IATA.
- **obsahuje**: označení dopravce včetně adresy a spojení, časové vymezení platnosti, časový posun a časová pásma, pokyny pro cestující a návod k použití, přehled leteckých linek a jejich směřování, přehled a adresy CK leteckého dopravce, přepravní tarif, zastoupení dopravce v zahraničí, způsob stravování (studené jídlo, teplé jídlo, občerstvení)
- používají se zásadně místní časy – **local time**; pro určení délky letu se vychází z tzv. **světového času**, který je určován Greenwichským poledníkem v Londýně (určují se od něj zeměpisné délky a pásmový čas)

Dopravní ceniny v letecké přepravě

- Letenka (+ zavazadlový lístek) jsou z právního hlediska smlouvou mezi cestujícím a leteckou společností
- Letenky vystavují a prodávají letecké společnosti a jejich prodejní agentury (CK)

Základní typy letenek:

- automatizované letenky = ATB (Automated Ticket and Boarding Pass)
- elektronické letenky a místenky (boarding pass)
- charterové letenky (nelze použít na pravidelných linkách)
- jednosměrné a zpáteční letenky

Letenky jsou vystaveny na jméno a jsou nepřenosné. Každý cestující včetně dětí do 2 let věku, musí mít vlastní letenku. Platnost letenky je 1 rok od data nastoupení prvního úseku cesty, pokud není omezeno podmínkami tarifu. Letenka bez rezervace platí 1 rok od data vystavení.

Letenka je přísně **zúčtovatelný tiskopis**, doklad

IATA kódy na letence

- **Jméno cestujícího** - Mr - muž, Ms - žena, Miss - slečna, Mast - mladý muž, Inf - dítě ve věku do 2 let, Ch - dítě
- Rubrika **FROM/TO** - vyplňují se místa směřování letu, případně místa, kde chce cestující udělat STOPOVER (tj. přerušit let)
- Přepravce = **CARRIER** - uvede se dvoumístná značka přepravce, např. ČSA = OK, British Airways = BA, KLM = KL apod.
- Let/třída = **FLIGHT/CLASS** - uvede se číslo a zkratka třídy
- Datum = **DATE** - dvoumístným numerickým a třímístným alfabtickým znakem se označí datum odletu, např. 7. července = 07JUL, 13. ledna = 13JAN apod.
- Čas = **TIME**- označení místních časů s použitím A (pro AM, tj.dopoledne) a P (pro PM, tj. odpoledne) nebo v systému 24 hodin

- **Status** - OK pro pevně rezervované místo a RQ pro místo vyžádané
- Tarifní sazby = **FARE BASIS** - kódy označující typ jízdného, kategorii cestujícího, třídu, minimální a maximální platnost, sezonnost jízdného a dny cesty
- Zavazadla = **BAGGAGE** - povolená váha zavazadel podle tarifních tříd (F=40 kg, C=30 kg, Y=20 kg), USA, Kanada - 2 x 32 kg, běžná nadváha do 5 kg
- Datum a místo vydání = **DATE AND PLACE OF ISSUE** - otisknout validační razítko nebo automatický imprintér
- Jízdné = **FARE** - jízdné uvádíme v měně země, kde začíná let
- Způsob placení = **FORM OF PAYMENT** - v hotovosti (CASH), šekem (CHECK), kreditní kartou (CC) a na fakturu (INV)

Letenku je nutné vyměnit při změně trasování, změně jízdného, změně jména. Letecké společnosti doporučují cestujícím před zpátečním letem nebo při letu do další destinace u okružního letu provést rekonfirmaci (znovupotvrzení) letenky.

Tarifní letenek jsou upraveny řadou interních předpisů; podstatný rozdíl je mezi stanovením cen v pravidelné a v charterové dopravě.

Práva a povinnosti cestujících, odbavení na letišti

- upraveny v leteckém přepravním řádu jak ve vnitrostátní, tak v mezinárodní dopravě

Podmínky:

- platná letenka
- včasný nástup na odbavení dle pokynů dopravce
- zavazadlo do 20kg/os.; nadváha za každý započatý kilogram příplatek 1 % z ceny přepravného na dané lince
- v mezinárodní dopravě do hmotnosti 30-40 kg v první třídě a 20-30 kg v business nebo travel třídě; nadváha do 5 kg může být dopravcem tolerována
- zapsaná zavazadla - útržek zavazadlového lístku (baggage check) ve formě samolepky připojen k passanger kuponu
- zavazadlo vybavit jmenovkou s udáním jména a adresy
- nezapsaná zavazadla = označení cabin do 5 kg a maximální rozměr 45x35x15 cm

(existují i výjimky)

- z letecké dopravy mohou být vyloučeny osoby, které svým chováním ohrožují ostatní cestující, svým vzhledem nebo druhem choroby by jim znepříjemňovaly let nebo jim byly na obtíž.

Odbavení na letišti:

- přepážka odbavení – kontrola údajů v letence s údaji v rezervačním systému, identifikace podle dokladů cestujícího a odtrhnutí letového kupónu
- zvážení zavazadel, jejich označení zavazadlovým lístkem a vlepení lístku do letenky cestujícího a vydání palubního lístku (místenky)
- bezpečnostní kontrola, zapsaná zavazadla putují odděleně do zavazadlového prostoru letadla, příruční zavazadla zůstávají cestujícímu
- pasová a vízová kontrola – kontrola pasu, event. jiný doklad totožnosti
- tranzit – do vyčkávací čekárny (gate), ze které je organizován nástup do letadla (odvozem letištním autobusem nebo nástup přímo z nástupního mostu (airbridge)
- v některých zemích patří k odbavení např. namátkové zdravotní a lékařské prohlídky nebo pohovory před vlastním odbavením, které mají zajistit bezpečnost letů (např. u letů izraelské letecké společnosti El Al nebo americké DELTA Airlines)
- selfcheckout na letišti

ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA

- postupná renesance a obnova ztraceného významu
- bouřlivý rozvoj v 19. stol., úpadek ve 20. stol. na úkor rychlému rozvoji silniční a letecké dopravy, v 21. století rychlá renovace a další rozvoj
- moderní rychlovlaky s rychlostí přes 250 km/h až 450 km/h
- ČD jako národní železniční dopravce v ČR
- může být prostředkem k absolvování cesty a dosažení cílového místa, ale v řadě případů i samotným cílem a důvodem, pro který lidé cestují – turisticky přitažlivé vlaky jako Oriente Expres (jezdil od roku 1883 na trati z Paříže do Istanbulu), v Africe Rovos Rail v oblasti Jižní Afriky (mezi Viktoriinými vodopády a Kapským městem) nebo Blue Train mezi Kapským městem a Pretorií. Známý Indian Pacific protíná celou Austrálii na trati Sydney- Perth

- pro potřeby turistů byly v posledních letech vytvořeny nabídky specializovaných vlaků s vyhlídkovými vagóny, např. švýcarský Glacier Express (krása alpské přírody).
- výlučně CR slouží železnice v některých horských oblastech
- v přímořských oblastech dochází ke kombinaci železniční a námořní dopravy (ferry-boats)
- pro podporu krátkodobého CR je nabídka železniční přepravy rozšiřována o **historické jízdy, nostalgické vlaky**
- **na trh vstoupila řada soukromých dopravců - Arriva, Leo Express, RegioJet..**

Perspektivy železniční dopravy v CR

- rozšíření služeb pro cestující v prostorách železničních stanic (informační centra, úschova zavazadel, směnárny)
- vytvoření specializovaných vlaků uvnitř turisticky atraktivních oblastí, upravených pro specifické potřeby (jako jsou např. horské železnice ve Švýcarsku)
- zlepšení kvality přepravních služeb a přizpůsobení dopravních prostředků tak, aby se zvyšovalo pohodlí cestujících (lehátková a lůžková úprava, jídelní vozy, upravené vagóny pro cestující děti)
- zavádění nových technologií, jakými jsou např. pohon pomocí magnetických vln a tím dosahování podstatně vyšší rychlosti dopravy
- zjednodušení rezervací a prodeje jízdenek využitím rezervačních systémů a nových informačních technologií

Členění a organizace železniční dopravy

Osobní doprava:

- **pravidelná** – slouží široké veřejnosti a zároveň turistům
- **rekreačními vlaky** – odvíjí se od speciálních požadavků CR, především v oblasti směrování a frekvence do turisticky zajímavých míst
- **zvláštními mimořádnými vlaky** – v případě mimořádně důležitých celostátních nebo mezinárodních akcí, které jsou cílem hromadné účasti; patří sem vlaky vyhlídkové, vzpomínkové nebo nostalgické

Organizačně zajišťují provoz na českých železnicích České dráhy (ČD) se sídlem v Praze. I když

ztratily své zcela monopolní postavení, je jejich podíl na osobní i nákladní přepravě stále nadprůměrný.

Výhody a nevýhody železniční dopravy

Výhody:

- malá závislost na denní nebo noční době
- malá závislost na přírodních podmínkách; ročních obdobích
- hromadnost – přepravní objem
- vysoká dopravní propustnost a plynulost; je založena na mimoúrovňovém křížení s ostatními druhy dopravy, event. má před ostatními druhy dopravy přednost
- pohodlnost, bezpečnost
- rychlá a snadná dosažitelnost městských center
- provázanost s ostatními druhy dopravy (městská doprava, taxi, autobusová doprava apod.) = **integrováný dopravní systém**
- nižší stupeň zátěže pro přírodní prostředí

Aktuální problémy:

- snížená image v porovnání s jinými druhy dopravy
- vázanost na dopravní cesty a tím snížená flexibilita
- nedostupnost některých středisek ČR
- přetíženost v sezóně a o prázdninách = posílení nových spojů

Materiálně technická základna

- **Síť dopravních cest - železniční tratě**
- **Dynamické závěsné prostředky - železniční osobní vagóny (vozový park)**
- **Trakční dopravní prostředky - lokomotivy**
- **System zabezpečovací a informační techniky**

ČD jsou součástí široce rozvětvené evropské železniční sítě.

Nejdůležitější železniční koridory v Evropě jsou vedeny třemi základními směry:

- ze zemí západní Evropy do zemí střední Evropy
- ze zemí západní Evropy do zemí Jižní Evropy
- ze zemí západní Evropy do zemí východní Evropy

V ČR dosahuje délka železniční sítě přes 9 300 km

Mezinárodně důležité je budování **železničních koridorů**, umožňující plynulou a rychlou přepravu mezinárodních spojů

Zvláštními druhy tratí jsou tzv. **peážní tratě**, které vedou po území ČR, poté procházejí teritoriem jiného státu a znovu se vrací na naše území.

System označení jednotlivých vozů vychází z označení řady vozu velkými písmeny a z doplňujícího označení o uspořádání vozu a počtu náprav.

Trakční prostředky

- podléhají rychle technické inovaci
- parní trakce nahrazena trakcí elektrickou nebo diesellovou (motorovou)
- parní trakce slouží již pouze pro organizaci zvláštních a historických jízd - tzv. **nostalgické vlaky** výlučně určeny turistům

Základní označení vlaků v síti ČD:

- **SuperCity** - SC, s nadstandardní kvalitou, pouze vozy 1. třídy a restaurační vůz, na vybraných místech jsou přípojky pro PC a vlakový telefon, povinná rezervace míst
- **EuroCity** - EC - vlaky evropských železnic se zaručenou mezinárodní kvalitou, ve kterých jsou vozy 1. a 2. třídy a restaurační vůz, možnost rezervace místa
- **InterCity** - IC - zaručena kvalita a obdobné vybavení jako vlaky EC, možnost rezervace místa
- **Expres** - Ex - určené k rychlému spojení velkých měst
- **Rychlík vyšší kvality** - Rx
- **Spěšný vlak** - Sp

- **Osobní vlak** – Os
- **Vagóny** – osobní, nákladní
osobní – oddílové, velkoprostorové – lehátkové, lůžkové, restaurační, služební, poštovní, speciální, s kombinovanými funkcemi
značení pomocí dvanáctimístných čísel

Služby železniční dopravy

Služby v prostorách železničních stanic:

- informační služby o dopravních spojích včetně telefonických rezervací jízdenek
- prodej dopravních cenin ve výdejnách dopravních cenin
- úschova zavazadel včetně možnosti využití bezpečnostních schránek
- stravovací služby a občerstvení
- půjčování jízdních kol a vozidel
- prodej tisku a upomínkových předmětů
- směnářenské služby
- taxi služba

Základní služby ve vlacích:

- ubytovací služby v lůžkových a lehátkových vozech
- lůžkové vozy rozlišujeme na vozy 1. a 2. třídy; v 1. třídě jsou v kupé maximálně 2 lůžka; ve 2. třídě nejvíce 3 lůžka (v zahraničí někdy 4)
- lehátkové vozy jsou zařazeny ve 2. třídě a v kupé je po úpravě 5 lehátek (u zahraničních vozů 6)
- v lůžkových vozech je poskytováno též občerstvení
- stravovací služby v restauračních vozech
- stravovací servis formou roznáškové služby
- vyřízení hraničních formalit (pasových a vízových), aniž by bylo nutné budít cestující
- buzení cestujících v cílových stanicích

Železniční jízdní řád

- = časový a místní plán železničních vlakových spojů
- součástí je kilometrovník, sloužící k výpočtu jízdného
- knižní vydání pro všechny tratě v daném období,
- elektronický jízdní řád, on-line
- obsahuje všeobecné informace a pokyny pro cestující (vysvětlení tříd, rozmístění, typy vlaků – IC, EC, Ex, R, Sp, Os a přípoje, použité značky a symboly, abecední seznam železničních stanic s označením stanic a pokyny pro cestující se stručným výtahem z **přepravně-právních a tarifních předpisů**)
- **Idos.cz**

Přepravně - právní a tarifní předpisy

- přeprava cestujících, nárok na přepravu a přidělení a rezervace míst
- jízdenky, jejich výdej, cestující bez platné jízdenky
- přeprava osob se sníženou pohyblivostí
- vynechání vlaku, ztráta přípoje a provozní poruchy
- reklamace z přepravy cestujících
- zákaz kouření a další povinnosti cestujících
- zvláštní jízdné ve vnitrostátní přepravě + komerční nabídky železnice
- kilometrovník a určení tarifních vzdáleností
- podmínky mezistátní přepravy cestujících
- rezervace míst k sezení, lůžek a lehátek
- přeprava ručních a cestovních zavazadel (+ úschovny a ukládací skříňky)

Dopravní ceniny v železniční dopravě

- jízdenky, místenky, lůžkové a lehátkové lístky

Jízdenky:

- automaticky vystavené, elektronické
- kódové, on-line
- manuální na pokladnách
- jednosměrné, zpáteční, skupinové, traťové, síťové, komerční

Jízdenky lze zakoupit:

- ve výdejnách dopravních cenin ČD event. jiných dopravců
- v prodejních automatech na nádražích či přímo ve vlacích
- v CK, které mají oprávnění k prodeji železničních jízdenek
- dopravní ceniny pro mezinárodní přepravu vycházejí z mezinárodních smluv o železniční dopravě.

Silniční doprava

Význam a postavení

- v posledních desetiletích vedoucí postavení v systému světové dopravy
- dominantní role v mezinárodním i vnitrostátním měřítku na kratší a střední vzdálenosti
- fenomén doby – masový rozvoj CR ve světě
- snížení tempa rozvoje – v období ropné krize 70. let minulého století, dnes i rozvojem zvýhodněné železniční dopravy

Členění silniční dopravy

2 základní formy realizace:

- hromadná autobusová
 - pravidelná a nepravidelná
- individuální mototuristika

Pravidelnou dopravu zajišťují v ČR desítky dopravců – jednotlivců i podniků, především se jedná o podniky ČSAD.

Nepravidelná doprava – na základě dohod uzavíraných mezi dopravci a mezi přepravci,

kterými jsou nejčastěji CK.

Výhody a nevýhody silniční dopravy

Výhody:

- vysoká mobilita - dosažení téměř jakékoliv turisticky zajímavé místo
- flexibilita - rozvětvenost silniční sítě
- vysoká pohotovost k přepravě
- možnost spolupráce a návaznosti s dalšími druhy dopravy (železniční, lodní apod.)

Nevýhody:

- silná zátěž pro životní prostředí - nucená regulace
- vysoká nehodovost a nebezpečnost
- malá kapacitnost - nebude v budoucnu stoupat
- vliv vnějších podmínek (např. počasí) na plynulost přepravy

Materiálně-technická základna

- **Dopravní prostředky**
- **Pozemní komunikační síť**
- **Obslužná a technická zařízení**

Dopravní prostředky

kritériem členění je počet přepravovaných osob:

- **osobní automobily**
- **obytné vozy a přívěsy**
- **mikrobusy, minibusy, midibusy**
- **autobusy** - kapacita okolo 40 míst k sezení, u městských autobusů i k stání; rozeznáváme autobusy městské (vč. autobusů kloubových), dálkové a patrové;

zájezdové autobusy dle kvality členíme do 4 tříd, označených hvězdičkami – klasifikační systém IRU je mezinárodně uznávaný soubor klasifikačních kritérií, mezi které patří výkon motoru, brzdový systém, pérování, pohodlí za jízdy (počet sedadel, prostor mezi sedadly, výška a sklon opěradel), klimatizace, topení, okna, vnitřní osvětlení, zvuková technika, prostor pro zavazadla, hygienická zařízení a lednička

- **autokary** – pro přepravu většího množství cestujících s lepším vybavením než autobus (klimatizace, WC s umyvadlem, kuchyňka, TV s DVD přehrávačem)
- **motocykly, elektrokola, koloběžky**

Zvláštním typem autobusu je **hotelbus** = obytný autobus upravený v jedné své části ke spaní (i přívěs upravený ke spaní)

pozemní komunikační síť: rsd.cz

Tvoří:

- **dálnice D** – řeší negativa = snížení nehodovosti, spotřeby paliva, zvýšení rychlosti, snížení opotřebení vozidel, zkrácení přepravních tras; české dálnice se mají napojit na evropskou dálniční síť
- **silnice** – členění do tříd podle svého dopravního významu a technické úrovně na:
 - **I. třídy** (označ. numericky jedno nebo dvoumístným kódem – mezinárodní označ. E..); spojují nejdůležitější místa v ČR, propojují naše území s evropskou silniční sítí
 - **II. třídy** (označ. Trojmíst. čís. kódem); okresní a místní význam
 - **III. třídy** = ostatní vozovky spojující jednotlivá místa se silnicemi vyšších tříd a mezi sebou navzájem
- **úcelové komunikace**
- **místní komunikace**

Silniční komunikace v ČR se stále zkvalitňují další výstavbou dálnic a rychlostních komunikací, budováním mimoúrovňových křížení, obchvatů měst a obcí apod.

Účastníci silniční dopravy používají navigační techniku, dopravní aplikace – Waze, mapy.cz, google maps, maps,

obslužná a technická zařízení

- s rozvojem komunikací a vozidel jejich význam roste, patří sem:
- ubytovací a stravovací zařízení
- čerpací stanice
- autoopravny a servisy
- pojišťovny - asistenční servis - odtahová služba
- dopravní policie
- odpočívadla (vybavena sociálními a hygienickými zařízeními, přístřešky, odpadkovými koši, informativními tabulemi)

Služby silniční dopravy

- přepravní služby
- prodejní a informační služby
- úschova zavazadel
- služby čerpacích stanic
- asistenční, servisní a odtahové služby
- pojišťovací služby
- rent a car - autopůjčovny

Klub řidičů - Na stránkách Klubu řidičů najdete jak dopravní informace, tak i informace a rady pro nákup nového či ojetého automobilu. Klub funguje také jako věrnostní program a jeho členové tak mohou čerpat různé výhody (především slevy) u partnerů klubu, výhody se tedy vztahují především na nákup zboží a služeb spojených s provozem motorového vozidla.

Klub DGSA - V roce 2003 byl při Sdružení automobilových dopravců ČESMAD BOHEMIA založen Klub bezpečnostních poradců DGSA (z angl. Dangerous Goods Safety Advisers).

Cílem Klubu je vytvořit platformu pro pravidelné setkávání a výměnu zkušeností v oblasti přeprav nebezpečného zboží po silnici.

Autobusové jízdní řády a dopravní ceniny

Pravidelná autobusová doprava na vnitrostátních a mezinárodních linkách na základně platných předpisů a jízdních řádů.

Jízdní řády nepravidelné přepravy jsou zpracovány v návaznosti na itineráře jednotlivých zájezdů ve spolupráci s CK. Respektují požadavky CK a charakter a programovou náplň zájezdů.

Cestující bez místenky má právo na přepravu pouze v případě, že vozidlo není plně obsazeno. Opožděný příjezd nebo zpoždění autobusu není důvodem pro náhradu škody.

Jízdní řády dále určují cenové úlevy pro cestující děti, mládež a seniory, ceny přepravovaných zavazadel, poplatky za změny rezervací, přepravu zvířat apod.

Dopravní ceny = jízdenky, místenky, zavazadlové lístky, společné jízdenky u CK

Vodní a námořní doprava

- především v **přímořských zemích** významná součást dopravního systému
- jeden z **nejstarších způsobů přepravy**, využíváný několik tisíc let
- pro svůj rozvoj využívá lodní doprava přirozených i uměle vytvořených vodních cest
- v ČR je význam pouze okrajový - z turistického hlediska největší význam lodní osobní doprava na Vltavě a Labi
- trajekty a okružní plavby = cruises
- podle druhu používané dopravní cesty se člení na dopravu **vnitrozemskou a námořní** (lodní společnosti)
- malá přepravní rychlost, omezená dostupnost středisek a oblastí ČR (s výjimkou mořského pobřeží), vysoká přepravní kapacita plavidel, relativně uspokojivá cena

Materiálně technická základna

- **Dopravní prostředky**
- **Přístavy a jejich technická zařízení**
- **Vodní cesty**

Dopravní prostředky = plavidla

(členění podle 2 hledisek):

- **a) velikost** – malé osobní lodě (do 100 cestujících)
střední osobní lodě (do 700 cestuj.)
velké osobní lodě (nad 700)
- **b) funkce**
 - **malé lodě** pro rekreační plavby po jezerech a řekách nebo tzv. kabotážní přeprava (mořská pobřežní plavba a říční plavba na kratších úsecích)
 - **středně velké lodě** pro rekreační plavby po mořích a oceánech a k přepravě osob a dopravních prostředků mezi přímořskými zeměmi (tzv. ferry-boats)
 - **velké zaoceánské lodě** k vícedenním plavbám

Trajektové lodě = cestující, železniční soupravy (koleje)

Kabiny podle vybavení a umístění – 3 klasifikační třídy: luxusní, první a turistická (2 až 4 lůžka/kabina)

Přístavy a jejich technická zařízení

- = místa vybavená pro kotvení lodí, výstup a nástup cestujících, event. jejich dopravního prostředku

Vodní cesty

- a) **námořní** = pobřežní (teritoriální) vody a otevřená moře a oceány
- b) **vnitrozemské** = řeky včetně jejich regulovaných toků a plavebních kanálů, jezera, rybníky a vodní nádrže

Sortiment poskytovaných služeb

- Závisí na účelu přepravy

Rekreační vyhlídkové plavby:

- vlastní přeprava
- poznávací účel = výklad průvodce CR (kapitán lodi)

Okružní rekreační plavby

- pobyt na lodi minimálně 1 týden
- dopravní, ubytovací a stravovací služby
- sportovně-rekreační služby (bazény, tenisová, volejbalová hřiště, minigolf, posilovna, sauna, masáže, střelba atd.)
- společensko-zábavní služby (discokluby, noční bary, kasino, herny, koncertní sály, kino, salóny pro plesy a bankety, klubovní prostory atd.)
- organizování autokarových výletů během zastávek v přístavech
- ostatní služby (kadeřnictví, bezcelní prodej zboží, lékařská péče, čištění oděvů a praní prádla, směnárenské služby apod.)

Služby ostatní dopravy

- Městská doprava - MHD, taxislužba
- Vertikální doprava = vnitrostředisková
- Cyklistická doprava = cyklodoprava

Městská doprava

= k zajištění hromadné a individuální veřejné přepravy především ve velkých městech

- zvýšené požadavky na **propustnost, rychlost, pohodlnost a kapacitu**
- využívají účastníci CR při cestách za kulturními a historickými památkami
- **dopravní prostředky** = tramvaje, autobusy a trolejbusy, metro, taxi (popř. říční doprava a kabotáž)
- hodnocení vychází z úrovně schopnosti zvládnout **zvýšené přepravní nároky**, zvláště

- při hromadných kulturních, sportovních, náboženských nebo jiných společenských akcích
- způsob využití jednotlivých druhů dopravy závisí na **rozloze města, směrování ulic, hustotě dopravy a organizaci života města** (tzn. situování obytných sídlišť = členitost zástavby, zdravotnických zařízení, průmyslových objektů, nákupních zón apod)
 - doprava v lázeňských městech a místech s velkým množstvím památek se musí organizovat tak, aby hluk, otřesy a množství zplodin byly omezeny na co nejnižší míru (splňuje především trolejbusová doprava)
 - v historických městech a v horských střediscích také doprava **kočáry taženými koňmi** nebo v zimním období doprava na saních (zvyšuje přitažlivost destinace)
 - na městské dopravě se může podílet i **sezónní říční doprava**, často spojená s prohlídkou části města, **elektrovlaky, visuté rychlodráhy**, prostředky **vertikální dopravy**
 - kromě prostředků hromadné veřejné dopravy má nezastupitelnou úlohu i **taxislužba** = rychlá a pohodlná přeprava podle přání zákazníka

Vertikální doprava

- umožňuje turistům přístup do **vysoko položených a těžko přístupných míst**; k **zásobování** horských a vysokohorských stravovacích a ubytovacích zařízení, urychlují záchranné akce **Horské služby**
- je spojena s provozováním **aktivních forem CR**, jakými jsou např. lyžování, vysokohorská turistika, horolezectví; poskytují estetické zážitky z pohledu na okolní krajinu
- ekonomický význam – **prodlužování sezóny** základních zařízení CR v horských střediscích
- jedná se o **osobní horská dopravní zařízení – visuté a pozemní lanovky** (pozemní horské dráhy označujeme jako kabinové lanovky a vleky)
- **kabinové lanovky** se pohybují po kolejích a pohyb zajišťuje lano uložené na kladkách mezi kolejemi
- **lyžařské vleky** jsou určeny pro rychlou a bezpečnou přepravu lyžařů ke sjezdovkám a lyžařským terénům
- podle přepravní délky se lyžařské vleky člení na lehké do 200m, střední až 700m, těžké více než 700m a atypické vleky
- **sjezdové tratě** se dle obtížnosti sjízdnosti a členitosti terénu barevně odlišují

Podle způsobu přepravy se visuté lanovky dělí na:

- **sedačkové** – jedno-, dvou-, čtyř- až osmisedačkové
- **kabinkové** – pro 4 až 6 přepravovaných osob v uzavřené kabině
- **kabinové** – s kapacitou 20 až 150 osob v kabině

Cyklistická doprava - cyklodoprava

- **moderní a zároveň klasický dopravní prostředek** posledních desetiletí
- **renesance cyklistiky** v její turistické formě
- přispívá k rozvoji **fyzických a psychických sil**, vede k bližšímu a důvěrnějšímu **poznání přírody** a nabízí nevšední zážitky
- spjata s potřebou lidí **čelit negativním civilizačním faktorům** – stres, přepracovanost, workoholismus apod. a udržovat si fyzické a duševní **zdraví pohybem** a aktivním sportováním
- cyklistika je nejlevnější, nejekologičtější a přirozená forma dopravy
- speciálně upravené pásy terénu pro cyklisty = **cyklostezky** – koordinátorem budování sítě v ČR je KČT
- kromě lokálních cyklotras vedou přes území ČR i **mezinárodní** dálkové cyklotrasy, jako je **Greenways** (Drážďany-Praha-Vídeň), **Jantarová stezka** (Polsko-ČR-Polsko) apod.
- v řadě měst s rovinatým terénem je také **součástí městské a místní dopravy**
- v řadě turistických míst jsou pro turisty zároveň vybudovány půjčovny kol, zvýšil se počet cykloservisů a informačních portálů
- projekt „Cyklisté vítáni“, cyklobusy, cyklovagóny
- kola silniční, treková, horská, elektrokola, koloběžky.